

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-10-74-93>

УДК 7.021.3

Пінчукова І.О.

Київський університет імені Бориса Грінченка

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ВИДІВ ТА ТЕХНІК ЖАНРУ «НАТЮРМОРТ»

Анотація. У статті розглядається питання розвитку натюрморту як жанру живопису та його особливості. До уваги беруться художньо-стилістичні якості, що набувають видозмін у межах розвитку жанру. Розглядаються особливості застосування різних технік та колористичних впроваджень. Вивчення та використання графічних та живописних прийомів, виражальних засобів в роботі над натюрмортом, що сприяє розвитку творчого мислення у художників. Натюрморт – один з найбільш поширених і доступних об'єктів для виконання різних завдань професійної художньої творчості. Жоден навчальний процес не обходиться без цього завдання з живопису, графіки, композиції. Саме на натюрмортах найкраще досягаються основи образотворчої грамоти, а закони композиції – засвоюються спочатку на простих натюрмортах, потім складно-композиційних і, нарешті тематичних. Відповідно до цього ускладнюються навчально-творчі та структурно-композиційні завдання.

Ключові слова: натюрморт, техніки жанру, живопис, рисунок, композиція.

Pinchukova Iryna

Kyiv University named after Boris Grinchenko

VARIETY OF TYPES AND TECHNIQUES OF THE STILL LIFE GENRE

Summary. The article discusses the development of still life as a genre of painting and its features. Consideration is given to artistic and stylistic qualities that are transformed within the development of the genre. The features of application of different techniques and color introductions are considered. Study and use, graphic and pictorial techniques, expressive tools in the work on still life, which promotes the development of creative thinking in artists. Still life is one of the most common and accessible objects for performing various tasks of professional artistic creativity. No educational process is complete without this task of painting, graphics, composition. It is still in the still life that the basics of fine arts are best understood, and the laws of composition are first learned in simple still lives, then difficult-compositional and, finally, thematic ones. Accordingly, the educational, creative and structural-compositional tasks are complicated. Due to the static nature, which still life poses and the slight change in the overall tone throughout the day in the conditions of the room, the beginning artist has the opportunity to study the artificial subject forms created by people under the "laws of nature", they can be attributed as utilitarian things, and decorative art, reflecting the peculiarities of the combination of subject and image in each historical era. The solution of painting and composition problems is important for both artists of machine tools and designers, as observing the harmony of nature is important for any specialty related to "visual" types of art. The opportunity to study and analyze the plastic solution and the overall tone of the still life while working with nature, the student acquires the necessary pictorial skills in solving the whole image as a whole. Still life is a complex and diverse genre that can reflect the character of the era, create a "poem about the life of things", sing the character and soul of their creator – a person.

Keywords: still life, genre techniques, painting, drawing, composition.

Постановка проблеми. Мистецтво натюрморту має власні традиції та історії. Були часи його розквіту та часи занепаду. Мистецтво натюрморту набуло значного розвитку, бо під час роботи над натюрмортом художник може вирішувати безліч професійних задач, вдосконалювати майстерність, виробляти свій стиль. На відміну від творчого натюрморту, навчальний натюрморт має вузьку, точно визначену мету: допомагати пізнавальній діяльності художнику. Нерухомі предмети, поставлені згідно з композиційними вимогами, допомагають успішному засвоєнню образотворчої грамоти, а на пізніших стадіях навчання – залученню до самостійної творчої роботи.

Таким чином, натюрморт є тим жанром живопису, на базі якого можна вирішувати різні навчальні задачі, зокрема переходити від графічної техніки і до техніки акварелі, не дивлячись на їх радикальні відміни одна від одної.

Метою цієї статті є знайомство з різноманітними техніками, за допомогою яких можна зобразити різні побутові предмети, komponуючи їх, вивчаючи взаємозв'язок і силует, колірні відносини, виявляючи виразні характерні особливості, закладені в самій видимій природі речей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основі техніки майстрів ми знаходимо певну послідовність, яка відповідає внутрішньому процесу творчості художника – спочатку малюнок, потім світлотінь, потім колір. Інакше кажучи, концепція майстрів проходила послідовні стадії розвитку від композиції до форми та колориту. Ці методи можемо спостерігати в таких фахівців у галузі мистецтвознавства, як Риндін А.С. [5], Забашта В.І. [2], Алексеев П.К., Короткова А.Л., Трофимов В.А. [1].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). В художній освіті всі жанри образотворчого мистецтва мають бути представлені з метою їх гармонійного поєднання у складному

навчальному процесі. Як бачимо з історичного досвіду, у живописі саме натюрморт став тим жанром, з якого починається вивчення методу реалістичного образотворчого мистецтва. У даному дослідженні ми спробуємо окреслити основні техніки зображення натюрморту, як жанру живопису.

Виклад основного матеріалу. Натюрморт – жанр образотворчого мистецтва, який присвячений зображенню квітів, посуду, їжі, напоїв та інших речей, котрі, як правило розташовуються на столі, у реальному побутовому середовищі і композиційно організовані в єдину групу. Натюрморт може виступати як один з жанрів станкового живопису, як самостійний твір мистецтва. Але часто він є складовою частиною композиції жанрової картини. Успішне виконання натюрморту значною мірою залежить від авторського задуму, ідеї, вдалої комбінації розташованих предметів та підбору кольору [4, с. 15].

Одна із самих цікавих технік створення натюрморту – графічна. Це – найпопулярніший вид образотворчого мистецтва. Графіка зустрічає людей на сторінках газет й ілюстрованих книжок. Говорить мовою плакатів, та визначає основні риси образотворчої мови: доступність і помітність [6, с. 23]. Серед графічних матеріалів якими вдало можна виконати натюрморт це олівці. Для виконання рисунків використовують прості та кольорові олівці. Складні малюнки, розраховані на дві й більше години, найкраще виконувати чорними графітними олівцями середньої м'якості, а швидкі начерки більш м'якими. У багатьох країнах м'якість олівця позначається літерами латинського алфавіту «В» і «Н». Простими олівцями виконують найрізноманітніші роботи – від окремих предметів до складних натюрмортів та портретів. Основним в зображенні малюнку олівцем потрібно виявляти світлотіні, передаючи штрихом схожість предметів їх пропорції [6, с. 30].

Поширеним матеріалом для графічної техніки виконання натюрморту може бути вугіль. Даний матеріал застосовують у вигляді тонких паличок, виготовлених обпаленням деревини. Вугіль добре кладеться на шорстку поверхню (папір, картон, полотно), вільно розтирається і легко знімається. Це дає змогу вносити в рисунок необхідні зміни. У навчальному рисунку та в творчій роботі широко застосовується дерев'яний вугіль. Ним можна не тільки проводити просторові тонкі та товсті лінії, а й швидко покривати великі поверхні паперу, працювати широкими штрихами, подібними до мазків пензля. Вугіль своїм чорним кольором дає змогу передати в малюнку багатство тонових переходів природи [1, с. 22].

Туш також є чудовим матеріалом для створення графічного натюрморту. Нею можна чудово покривати як великі площини так і працювати тонким штрихом за допомогою пера. Також за допомогою туші виконують твори в техніці «прошкрябування» для цього папір фарбують у бажаний колір, після чого натирають його воском. Потім заливають поверхню рівномірно тушшю, а лише після її висихання вишкрябують задуманий сюжет. Таким чином можна створити декоративний чи абстрактний натюрморт [1, с. 25].

Також не менш цікавим матеріалом є пастель – кольорові палички, виготовлені з пігментів та віддуленої крейди і слабого розчину

клеювих речовин: крохмалю, декстрину, меду, цукру. Саме пастель є таким матеріалом який стоїть на межі графіки й живопису, бо її вдало поєднують з аквареллю та чудово використовують самостійно як графічний матеріал. Саме такого поєднання важко досягти в інших техніках. Пастель може бути трьох типів – масляна, воскова, суха, що залежить від її складу. Звичайно більш різноманітну палітру кольорів та м'які відтінки дає суха пастель. Пастель погано тримається на папері, тому такі роботи потрібно обов'язково фіксувати спеціальними фіксаторами та тримати під склом [6, с. 39].

Іншою групою технік які можна використати при виконанні натюрмортів це – живописні. Найпоширенішою з них є техніка акварельний живопис. Акварель – складається з водних фарб, які легко в ній розчиняються. Вони прозорі, тому їх наносять на папір тонким шаром. Змішувати акварель з білилом не можна, бо вона втрачає свою прозорість, білий колір замінює папір. Існує три різновиди акварелі – тверда, м'яка, рідка [4, с. 11].

Не менш цікавим та придатним до виконання натюрморту є живопис гуашевими фарбами, які застосовуються при малюванні на білому та кольоровому папері, картоні, фанері та тканині. Гуаш, на відміну від акварелі не прозора, хоча і розводять її водою. Консистенція гуаші нагадує густоту сметани. Щоб зробити гуаш світлішою, до неї додають білило. Гуаш дає можливість малювати великими чи маленькими розділними мазками. Одна з таких технік виконання має назву «пуантилізм» (живопис маленькими крапочками фарби) [4, с. 55].

Гарні виражальні засоби має олійний живопис. Ним працюють на ґрунтованому полотні, картоні, фанері. Розводять ці фарби спеціальними розчинниками або вибіленою олією. Роботи в техніці олійного живопису довго зберігаються, саме ці фарби дають чудову можливість передати матеріальність предметів [5, с. 25].

Створювати натюрморт у живописній техніці набагато складніше ніж в графічній, адже тут потрібно не тільки правильно побудувати лінійний рисунок і виявити об'єм. Важливо також правильно передати кольори предметів і навколишнього середовища, пам'ятаючи про відмінності між предметами за кольорним вирішенням, тоном, світлотою та насиченістю [5, с. 31].

Також існує безліч натюрмортів виконаних у декоративному стилі. Вони можуть бути виконані графічно, живописно, створені в техніках аплікації, колажу, вітражу, розпису на склі, тканині тощо. Декоративність у натюрморті полягає у спрощені форми предметів, зіставлені яскравих та інтенсивних кольорних плям. Такі роботи створюються щоб передати, насамперед, динаміку чи статику, твердість чи м'якість, настрої, контраст [3, с. 21].

Однією з декоративних технік є (техніка) батік – техніка розпису по тканині, здавна відома у народів Індонезії, Індії, тропічної Африки. Рисунок наносять тонким шаром воску, тканину занурюють у фарбу, яка зафарбовує непокриті воском частини. Розписувати проґрунтовану спеціальним розчином тканину також можна за допомогою анілінових і звичайних акварельних фарб [3, с. 22].

Мозаїка не менш цікава декоративна техніка яка складається з окремих кольорових камінчиків чи смальти та закріплюється спеціальним клеєм. В школі натюрморт можна виконати імітацією мозаїки обравши замість камінчиків шматочки кольорового паперу, насіння або бісер [3, с. 25].

Аплікація та колаж є не менш цікавими та захоплюючими техніками для учнів шкільного віку. Аплікацію можна виконувати їх паперу кольорового так і гофрованого який має цікаву структуру, тканини в поєднанні з бісером та нитками. Техніка аплікації полягає у наклеюванні на основу (картон, оргаліт, папір, фанеру) інших матеріалів, створюючи певне зображення. Колаж також створюється методом наклеювання на площину різних по тону та фактурі матеріалів (вирізки з журналів, папір, картон). Важливо щоб ці роботи склеюва-

лись якісним клеєм який би не залишав слідів та добре висохав, таким може стати клей ПВА [3, с. 27].

Вітраж один з видів декоративних технік який полягає у тому, щоб зіставити шматки кольорового скла, які скріплені металевим каркасом, світловий потік пробиваючи кольорову поверхню вітражу, малює навколо декоративні та різнобарвні відтінки. Також існують фарби по склу якими успішно можна виконати імітацію віражного живопису.

Висновки з даного дослідження. Отже, як бачимо, різноманітність технік та матеріалів, якими можна створити неперевершені натюрморти різноманітні. Найголовніше при цьому обрати вдалу техніку та доцільно її використати. Дотримуючись правил та вимог, які перед нами ставить робота в даній техніці.

Список літератури:

1. Алексеев П.К., Короткова А.Л., Трофимов В.А. Основы изобразительной грамоты. Санкт-Петербург, 2011. 70 с.
2. Забашта В. Світ очима художника. Запис та упорядкування Л. Забашта / Василь Забашта. Київ : Майстерня книги, 2009. 192 с.
3. Логвиненко Г.М. Декоративная композиция. Москва, 2010. 312 с.
4. Пучков А.С., Триселев А.В. Методика работы над натюрмортом. Москва, 2014. 160 с.
5. Рындин А.С. Живопись. Теория и практика. Одесса, 2010. 287 с.
6. Сенин В.П., Коваль О.В. Школа рисунка карандашом. Натюрморт, пейзаж, портрет. Харьков : Книжный клуб «Клуб Семейного Досуга», 2007. 112 с.

References:

1. Alekseev, P.K., Korotkova, A.L., & Trofimov, V.A. (2011). Fundamentals of Fine Arts. St. Petersburg, p. 70. (in Russian)
2. Zabashta, V. (2009). The world through the eyes of the artist. Writing and arranging L. Zabashta / Vasily Zabashta. Kyiv : Book workshop, p. 192. (in Ukrainian)
3. Logvinenko, G.M. (2010). Decorative composition. Moscow, p. 312. (in Russian)
4. Puchkov, A.S., & Triselev, A.V. (2014). Still life work technique. Moscow, p. 160.
5. Rindin, A.S. (2010). Painting. Theory and Practice. Odessa, p. 287. (in Ukrainian)
6. Senin, V.P., & Koval, O.V. (2007). Pencil drawing school. Still life, landscape, portrait. Kharkov: Book club "Family Leisure Club", p. 112. (in Ukrainian)